

Du bajoriškas šaknis turėję žemaičių poetai – KAROLINA IR OTONAS PRANIAUSKAI

Dailininkės Remigijos Vaitkutes sukurtas medalis, skirtas poetės, vertėjos Karolinos Praniauskaitės (1828–1859) atminimui

1997 m. lapkričio 28 d. Telšių rajono savivaldybės sprendimu Telšių rajono savivaldybės viešajai bibliotekai buvo suteiktas Karolinos Praniauskaitės (1828–1859) vardas. Šiandien daugelis mažai ką apie ją žino, jos nėra ir mokyklų programose. Tad kas ji – Karolina Praniauskaitė?

Karolina Praniauskaitė (1828–1859, lenkiškai pasirašinėjo *Karolina Anna Proniewska*) – poetė, vertėja, į lietuvių grožinės literatūros istoriją įėjusi kaip pirmoji lietuviškai rašiusi lietuvė moteris. Ji gimė 1828 m. sausio 18 d. netoli Telšių – dabartinės Gadūnavo seniūnijos Džiuginėnų kaime buvusiam Padurbinio dvarelyje (palivarke). Poetės tėvai buvo neturtingi žemaičių bajorai – Eleonora Dabševičiūtė-Praniauskienė ir Teofilis Praniauskas. Padurbinio dvarelį Karolinos tėvas – ilgametis Tel-

šių pavieto teismo asesorius (tarėjas) – buvo paveldėjęs iš senelių. Mama buvo kilusi kad ir iš neturtingos, bet mokslo vyrais pagarsėjusios Dabševičių giminės. Yra pagrindo manyti, kad šioje šeimoje nuo mažens buvo kalbama tiek lietuviškai, tiek ir žemaitiškai. Tai liudija K. Praniauskaitės vertimai iš lenkų į lietuvių kalbą, kuriems būdinga sodri, vaizdinga žemaitiška tarmės leksika, folklorinė frazeologija. E. ir T. Praniauskai išaugino 7 sūnus ir dvi dukteris. Sūnus Napoleonas Praniauskas buvo Švietimo ministerijos valdininkas Peterburge, o sūnus Vladislovas ten pat, Peterburge, užėmė aukštas pareigas Vidaus reikalų ministerijoje. Peterburge buvo įsitvirtinęs ir sūnus Feliksas, o Marcelinas dalyvavo 1831 m. sukilime, o jam pralaimėjus, pasitraukė į Prancūziją, gyveno Paryžiuje, bet palaikė ryšius su Lietuvoje likusia šeima. Be šių brolių, būta ir artimiausio poetei brolio Otono (1818–1878), pasak Reginos Mikšytės, „vien[o] šviesesniųjų to meto Žemaitijos kunigų“. Karolinos sesuo Teklė buvo ištekėjusi už Telšių valstybinių turtų rūmų raštininko Platono Borisevičiaus. Ji, kaip ir brolis Otonas, Karolinai buvo artimiausi, labiausiai ją palaikė.

Anksti mirus tėvui, šeima vertėsi sunkiai. Karolina mokėsi namuose, daugiausiai savarankiškai. Nuo vaikystės buvo svajotoja. Namuose knygų netrūko, tad daug skaitė, pamėgo grožinę literatūrą. Vaikystėje išryškėjo jos polinkis kurti. Pirmuosius eilėraščius parašė būdama vos septynerių metų amžiaus.

Apie 1855-uosius, stipriai pašlijus Padurbinio dvarelio reikalams, Karolina kartu su mama persikėlė gyventi į Telšius. Įsikūrė buvusioje Liepojos (dabar Sedos) gatvėje – katiliaus Danilevičiaus namuose. Tada Karolina jau buvo išsilavinusi, savo gebėjimais pasitikinti mergina, dirbo mokytoja. Telšiuose ji pirmą kartą pamilo, tačiau nebuvo turtinga, neturėjo kraičio, todėl jos mylimojo šeima neleido savo sūniui susijungti šventais santuokos saitais su Karolina.

Apie širdyje pabudusią, bet nelaimingai pasibagusią Karolinos meilę rašoma ir jos pirmojo bibliografo Felicijano Rimkevičiaus jau po poetės mirties leidinyje „Po ziarnie“ išspausdintuose atsiminimuose

(p. 214), kuriuose jis, remdamasis išlikusiais Karolinos rašyto dienoraščio fragmentais, cituoja šiuos poetės žodžius: „*perskaudėjo jauna širdis, perdegė joje meilė, nužydėjo mano gyvenimo pavasario nuostabi gėlė, nudžiūvo žalia vilties šakelė, o ant jos rasos perlas liko tik tyli ašara. Mirtis mano vienintelė laimė.*“

F. Rimkevičius taip yra apibūdinęs poetę: „*Vidutinio ūgio, tamsiaplaukė, ryškių ir stambių veido bruožų, didelėse pilkose akyse atsispindėjo tauri dvasia. [...] Kas ją pažino, visi mylėjo, visus patraukė gerumu, meiliu kalbėjimo žavesiu, švelnumu, mandagumu.*“

Vaikystėje išryškėjo Karolinos polinkis sirgti plaučių ligomis. Šeimos nariai rūpinosi sesers sveikata, stengėsi ją atriboti nuo, jų supratimu, nereikalingos veiklos, vienas iš brolių (kuris, nežinoma) net draudė daug skaityti, užsiimti kūryba, išjuokdavo jos literatūrinius bandymus. Tuo tarpu sesuo Teklė ir brolis Otonas pritarė jos kūrybinėms paieškoms, skatino rašyti.

Literatūrologė Jūratė Petronienė 2020 m. savo baigiamajame magistro studijų darbe „Moteryų autorytė XIX a. vidurio Lietuvos literatūroje: Gabrielė Giunterytė-Puzinienė, Karolina Praniauskaitė“ taip pat pažymi, kad „*jaunos rašytojos kūrybiniai gabumai ilgą laiką buvo gniaužiami. Ankstyvoje vaikystėje buvo svarbi tėvo figūra, kuris, matydamas mergaitės talentą, kartodavo poeto Jano Kochanovskio žodžius „Slavų Sapfo auga tavjė“. Po tėvo mirties mergaitė palaikymo savo kūrybai nesulaukė – augant su vieno iš brolių šeima buvo nuolat stabdoma nuo rašymo „manijos.“*

Vėlesniais metais jai jau niekas nebedraudavo užsiimti kūryba, brolis Otonas net rūpinosi jos kūinių spausdinimu. Tai liudija jo laišakai, 1856–1863 m. rašyti Vilniaus spaustuvininkui Adomui Zavadskui.

Pati Karolina apie savo vaikystę dienoraštyje taip rašė: „*Man tų bendrų mokslų ir paprasto gyvenimo buvo maža; visada mintis veikė, vaizduotė skrajojo, kurdama nuostabius gyvenimo vaizdus, kuriuose neliko pasaulio turtų, tik širdies lobiai. Tose svajonėse mažiausią, skurdžiausią dalį ėmiau sau; širdžiai mieliausi buvo vargšai, troškau būti vargdienne, ir nežinau, kodėl skurdas ir skausmas man kėlė tiek žavesio, o vaikiška širdis visada taip giliai jautė tiesą, kad manęs negalėjo apgauti jokia išorė, joks žvilgesys.*“

1856 m. „Varšuvos dienraštyje“ („*Dziennik Warszawski*“) buvo išspausdintas K. Praniauskaitės

eilėraštis, dedikuotas vienai žymiausių ano meto poečių Jadvygai Lušcevskaï-Deotimai, kuriame ji save apibūdina gana nepatraukliai, atseit, yra varginga mergina iš Žemaitijos užkampio, negavusi jokio išsilavinimo ir esanti prispausta tironės motinos. Iš šios „klišės“ vėliau ją bandė išvaduoti, t. y. reabilituoti, poetės bičiuliai, kūrybos gerbėjai.

Karolina buvo imli žinioms, gabi, labai religinga, gerai mokėjo lietuvių ir lenkų kalbas. Ji domėjosi Lietuvos istorija, tautosaka, mitologija, bręstančiu lietuvių tautiniu atgimimu. Tai atsispindėjo ir jos kūrinuose. Ankstyvosios jaunystės eilėraščiai buvo nuoširdūs, paprastos formos, panegiriniai, dalis jų dedikuota artimiesiems, kitiems pažįstamiems. Jos eilėms būdingas jausmingumas, intymumas, dėkingumas, paguoda, religinė ekstazė, sapnų ir maldų motyvai bei įvaizdžiai, ryškus autorės trapus moteriškumas, ilgesinga siela. Pasak literatūrologės V. Daujotytės, „*nuo K. Praniauskaitės mūsų literatūroje pradeda formuotis moteriškumo kontūrai. [...] Jos į lietuvių kalbą išversta Józefo Ignacy Kraszewskio „Vitolio raudos“ dalis „Žalčio motė“, išspausdinta 1859 m. Lauryno Ivinskio „Kalendoriuje...“, skamba gana poetiškai ir yra visai originali. Pačiame kūrinyje galimos mitologinio istorinio epo jungtys: išlaikyti Žemaitijos vietovardžiai, veikėjų vardai primena mitologinius asmenis, itin svarbūs Žemaičių žemės, kaip atskiro krašto, akcentai. [...].“*

Karolina Lietuvoje ir Lenkijoje labiausiai išgarsėjo savo eiliuotomis improvizacijomis.

Jau minėtame magistro baigiamajame darbe J. Petronienė pažymi, kad „*K. Praniauskaitės debiutas atliepė nacionalinės kultūros puoselėjamus lūkesčius – žemaitė poetė leido Lietuvai lygintis su kaimynine Lenkija, taip pat ji savo kūryba įsirašė į tuometinio romantinio regionalizmo tradiciją. [...] Kūrinuose (eilėraštis „Ant upės krašto blindelė auga“) nuskamba ir socialinė kritika bei oponavimas neigiamam žemaičių įvaizdžiui, kuris XIX a. pirmosios pusės Lietuvos spaudoje buvo nemažai eskaluojamas – žemaičiai kaltinti pernelyg dideliu praktiškumu, kultūros stoka. K. Praniauskaitė imasi užmojo regiono įvaizdį reabilituoti, suestetindama ir minėta kraštovaizdį bei praeitį – Žemaitiją ji sulygina su vaidilutės Birutės dora bei nekaltumu [...].“*

Literatūrologė prof. Viktorija Daujotytė 2001m. Vilniuje išleistoje monografijoje „Parašyta

(Nukelta į 14 p.)

Tautodailininko Stepono Kamino sukurtas koplytstulpis, ženklintis buvusio Padurbinio dvarelio (Telšių r.) vietą. Nuotrauka iš Telšių rajono savivaldybės Karolinos Praniauskaitės viešosios bibliotekos archyvo

moterų“ lietuvių moterų literatūros pradžią sieja su pirmą kartą lietuviškai pradėjusia rašyti Karolina Praniauskaite.

Karolinos Praniauskaitės ir Antano Baranausko draugystė

1855 m. gegužės 15 d. Karolinos sesuo Teklė Borisevičienė, nuvažiavusi į Sedos miestelį, susipažino su ten raštinėje dirbusiu tada dar jaunu poetu Antanu Baranausku (1835–1902). Ji, sužinojusi, kad A. Baranauskas eiluoja, paprašė leisti nuvežti seseriai Karolinai jo poezijos sąsiuvinį „Eilėraščiai“ („*Wiersze*“). Ši, gavusi tą rinkinėlį ir jį perskaičiusi, liko sužavėta A. Baranausko kūryba ir jau kitą dieną jam nusiuntė eilėraštį „Dvasios atsiuntimas“, o po poros dienų – Vladislavo Sirokomlės „Pokalbius“ („*Gavendas*“) ir ką tik parašytą savo eilėraštį „Jaunajam poetui“ („*Do młodego poety*“). Eilėraštį ji pradėjo šiomis eilutėmis:

*„Broli Kristuje, nors tavęs nepažįstu,
Minčių karalijoj regiu tavo sielą
Ir, Dievo dovaną brangindama Tavy,
Aš sveikinu Tave širdim ir savo giesmele.*

*Tą šventą ugnį įžiebė krūtinėj Tavo didis Dievas:
Tai Dievo dovana – didžiulė paslaptis,
Tik Viešpačiui vienam už ją turiu dėkoti [...].“*

Karolinos kūryba, jos dėmesys ir dvasingumas A. Baranauską sujaudino ir jis, grąžindamas perskaitytus Vladislavo Sirokomlės „Pokalbius“, nusiuntė jai savo sukurtą eilėraštį „Puikaus Žemaičių krašto poetė“ („*Spievaczko Zmudzi, uroczej krajiny*“).

Taip gimė jų poetinis dialogas, sielų giminystė, draugystė, kuri nenutrūko iki paskutinės Karolinos gyvenimo dienos.

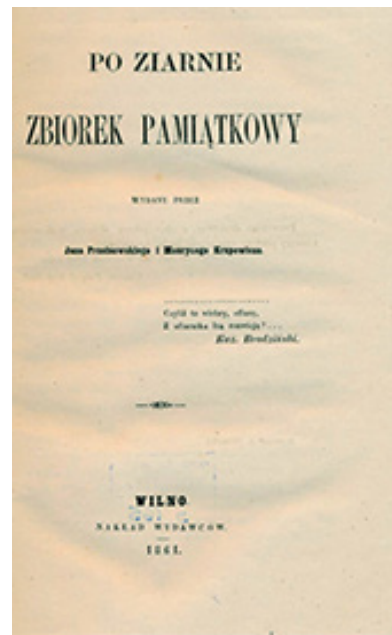
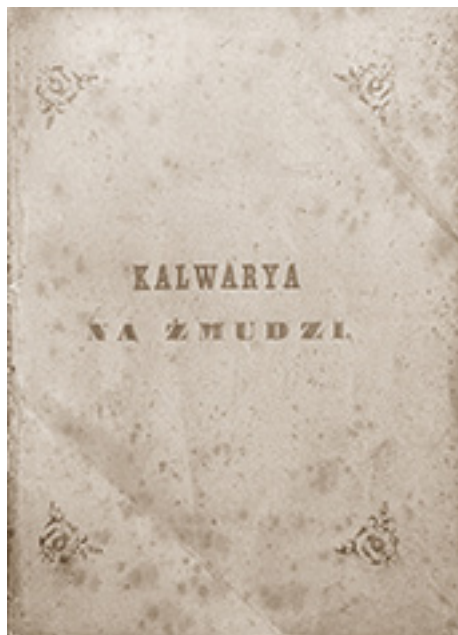
Beje, Karolina susirašinėdama buvo užmezgusi poetinį dialogą ir su Gargždų dvare gyvenusiu baronu, poetu Eugenijumi fon Rönne (1830–1895), kuris jai dedikavo vieną savo eilėraštį, pavadinęs ją „*iškilia poete – žemaičių mergelė*“.

Pasak J. Patronienės, A. Baranauskui, darbo Sedoje laikotarpiu buvusiam nusivylusiam menkaverčiu ir šviesesnių ateities perspektyvų neteikiančiu valsčiaus raštininko gyvenimu, bendravimas su Karolina buvo tikra širdies atgaiva, moralinis atsigavimas. Jie susitikinėdavo, susirašinėdavo, keisdavosi savo parašytais eilėraščiais. Karolina supažindino A. Baranauską su lenkų romantine literatūra, paskatino jį labiau domėtis lietuvių inteligentijos gyvenimu, ragino pradėti rašyti lietuviškai, netiesiogiai žadino jo tautinį sąmoningumą, skatindama kurti, akcentuodavo kilnią poeto misiją, literatūros svarbą žmonėms.

Yra pagrindo manyti, kad K. Praniauskaitė ir A. Baranauskas buvo vienas kitą įsimylėję (tai pagal iš šeimos narių girdėtų užuominų yra nurodęs ir A. Baranausko brolio Jono Juozapo Baranausko (1828–1904) anūkas – rašytojas Antanas Žukauskas-Vienuoelis (1882–1957), bet šiems jausmams nebuvo lemta labiau išsiskleisti, nes A. Baranauskas 1856m., padedamas Karolinos brolio Otono Praniausko (apie 1817–1879), su kuriuo poetą buvo supažindinusi pati Karolina, įstojo į Varnių kunigų seminariją, o Karoliną netrukus pakirto mirtina liga.

K. Praniauskaitės kūryba

K. Praniauskaitei kaip XIX amžiaus II pusės romantinės literatūros tradicijas puoselėjusiai kūrėjai didžiausią įtaką darė su Lietuva susijusi romantinė lenkų literatūra, ypač Adomo Mickevičiaus

K. Praniauskaitės knygelių „Žemaičių Didžiosios Kalvarijos atlidai“ („Festyna Wielkiej Kalwaryj na Żmudzi“) ir „Dainelės“ („Piosneczki“) ir 1861 m. Vilniuje išspausdinto leidinio „Po ziarnie“, kuriame Felicijonas Rimkevičius paskelbė atsiminimus apie Karoliną Praniauskaitę, viršeliai

(1798–1855), Juzefo Ignoto Kraševskio (1812–1887), Vladislavo Sirokomlės (Liudvikas Kondratavičius, 1823–1862) kūryba.

1856–1858 m. K. Praniauskaitės kūriniai buvo spausdinami, apie ją rašoma Lietuvoje ir Lenkijoje – leidiniuose „Gazeta Warszawska“, „Tekka Wileńska“, „Dziennik Warszawski“, tačiau yra pagrindo manyti, kad labiausiai jos eilėraščiai ir poemos Lenkijoje ir Lietuvoje plito nuorašais.

Žymiausias ir poeti dar gyvai esant didžiausią šlovę jai atnešęs kūrinys buvo 1856 m. lenkų kalba išspausdintas jos eiliuotas Žemaičių Kalvarijos atlidų aprašymas – poema „Žemaičių Didžiosios Kalvarijos atlidai“ („Festyna Wielkiej Kalwaryj na Żmudzi“), kurią autorė dedikavo Žemaičių vyskupui Motiejui Valančiui (1801–1875). Joje poetiškai aprašytas Žemaitijos krašto-

vaizdis ir išsamiai pasakojama apie svarbiausią Žemaičių pilgrimage vietą Žemaičių Kalvariją. Pasirodžius šiam kūriniiui, daug kas poetę pradėjo vadinti pranaše, buvo net apie ją kuriami eilėraščiai, o lenkų kalba rašęs istorikas, publicistas Mykolas Balinskis (1794–1864) tada ją apibūdino kaip „ilgai lauktą poetę iš Žemaitijos, pasižymintį neeiliniu talentu.“ Poemą gana palankiai 1856 m. leidinyje „Gazeta Warszawska“ išspausdintoje recenzijoje įvertino ir J. Kraševskis. Karolinai savo knygą „Królewsky lutniści“ (1857) dedikavo V. Sirakomlė.

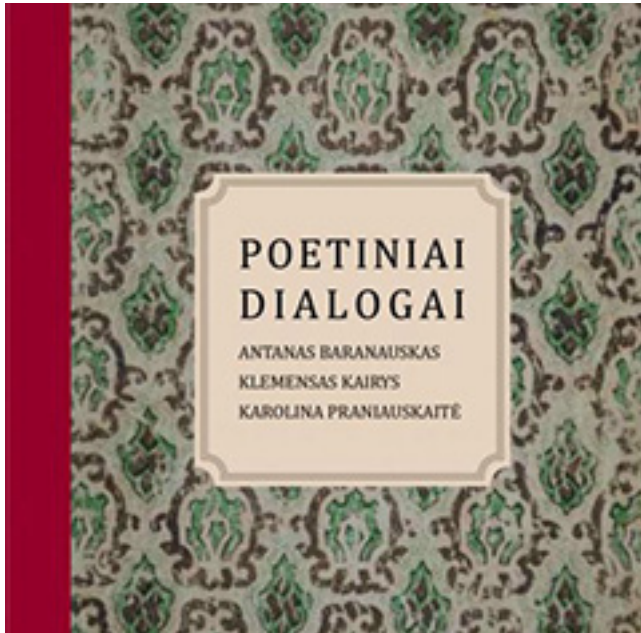
1958 m. lenkų kalba buvo išleista Karolinos eilėraščių rinktinė „Dainelės“ („Piosneczki“), kurios skaitmeninė versija internete yra paskelbta adresu: https://issuu.com/kpbiblioteka/docs/autorius_praniauskaite_karolina_piosnecki_1858. Rinkinyje „Piosneczki“ nurodyta, kad jame išspausdinti 1848 m. datuoti eilėraščiai yra poetės sukurti anksčiausiai.

Karolina paskutiniaisiais savo gyvenimo metais rinko medžiagą didelei poemai apie kunigaikštienę Birutę, tačiau jos parašyti nebespėjo.

Plačiai žinomi, literatūrologų dėmesio dažniausiai sulaukia K. Praniauskaitės sukurti jau minėti poetiniai dialogai, eilėraščiai „Sapnas“, „Giesmės atpildas“, „Ant upės krašto blindelė auga“, „Moters širdis“, „Rauda, arba Motinos sapnas“, „Merginos gedulas prie sužadėtinio kapo. Skiriama A. S.“, „Mano mielajai“ ir kt.

Karolina žinoma ir kaip vertėja. Ji pirmoji iš lenkų į lietuvių kalbą 1856 m. išvertė J. Kraševskio poemos „Anafielas“ pirmosios dalies „Vitolio raudos“ fragmentą „Žalčio motė“ apie Eglę žalčių karalienę (vertimas išspausdintas Lauryno Ivinskio išleistame kalendoriuje 1859 metams). Šis darbas ir kiti K. Praniauskaitės vertimai suteikia pagrindą apie ją kalbėti ne tik kaip apie lenkų, bet ir kaip apie lietuvių kalba rašiusią autorę.

Kai K. Praniauskaitės brolis Otonas, buvęs ne tik kunigas, prelatas, bet ir poetas, vertėjas, tapo Utenos parapijos klebonu, (Nukelta į 16 p.)

Knygos „Poetiniai dialogai“ (Vilnius, 2013) viršelis

Karolina 1858m., jau sunkiai sirgdama, kartu su mama persikėlė gyventi pas jį į Utenos kleboniją. Poetė ten praleido savo paskutiniuosius gyvenimo metus. Ji mirė 1859-ųjų gegužės 26 d. Utenoje ir buvo palaidota šio miesto kapinėse. Tikslī jos kapo vieta jau nežinoma. Simbolinėje K. Praniauskaitės palaidojimo vietoje, kapinėse prie tako, yra pastatytas jos atminimo įamžinimui skirtas stogastulpis.

Poetei mirus, jos mama, kaip tai prieš mirtį buvo prašiusi Karolina, beveik visus jos laiškus, dienoraščius, kitus rankraščius sudegino. Per atsitiktinumą nebuvo sunaikinti tik keli sąsiuviniai. Neliko ir jos atvaizdų (nuotraukų, portretų), tad šiandien Karolinos portretas kuriamas tik iš jos amžininkų aprašymų.

1860 m., remdamasis iš Karolinos artimųjų gautais išlikusiais jos dienoraščio sąsiuviniais, autobiografinę apybraižą apie poetę parašė ir 1861 m. Vilniuje išspausdintame leidinyje „Po žiarnie“ paskelbė jos pirmasis bibliografas Felicijonas Rimkevičius.

K. Praniauskaitės eilėraščių, skirtų A. Baranauskui, yra išspausdinta 2013 m. išleistoje trijų autorių (Antano Baranausko, Klemenso Kairio ir Karolinos Praniauskaitės) 119 puslapių apimties knygoje „Poetiniai dialogai“. Joje paskelbti septyni A. Baranausko eilėraščiai, skirti K. Praniauskaitėi, du K. Praniauskaitės eilėraščiai A. Baranauskui, dvylika A. Baranausko K. Kairiui ir trys K. Kairio – A. Baranauskui). Tai pirmoji tokio pobūdžio XIX a. lietuvių literatūroje žinomų literatūrinių dialogų knyga. Poetinius dialogus knygos įvadiniame straipsnyje aptaria litera-

tūrologas Tomas Andriukonis. Leidinys iliustruotas A. Baranausko, K. Kairio fotografijomis bei visų trijų poetų eilėraščių autografais.

Poetės atminimas yra įamžintas buvusio Padurbinio dvarelio vietoje – čia pastatytas tautodailininko Stepono Kamino 2004 m. sukurtas koplytstulpis. Justinas Lingys 2017 m. sukūrė filmą „Karolina Praniauskaitė“ iš serijos „Moterys vyrų šešėlyje“. Nemažai straipsnių apie K. Praniauskaitę ir jos kūrybą yra paskelbta periodikoje ir įvairiose knygose. Be minėtų literatūrologių V. Daujotytės ir J. Petronienės, K. Praniauskaitės gyvenimą ir kūrybą yra tyrinėjusi ir Reda Griškaitė, Lietuvių kalbos instituto leidinyje „Archivum Lithuanicum“ (2013m. Nr. 15, p. 141–190) paskelbusi straipsnį „Karolina Praniauskaitė: „Do mlodego Poety“ („Jaunajam poetui“). Eilėraščio istorija“.

Otonas Praniauskis

Laikas vis labiau užmaršties skraiste pridengia ir poetės, vertėjos Karolinos Praniauskaitės brolio – kunigo, prelado, poeto, vertėjo, bajoro, profesoriaus Otono Praniausko (apie 1818–1879) gyvenimo istoriją. Daugelyje literatūrinių šaltinių rašoma, kad jis gimė 1817 arba 1823 m., o „Mažeikių enciklopedijoje“ (internete adresas: https://www.mke.lt/Otonas_Praniauskas) nurodoma, kad gimė „1818-03-28 (nurodoma 1818.01.27) – [šaltinis: Bankauskienė N., „Otonas Praniauskas – kunigas, literatas, lietuviybės puoselėtojas (1818-01-27–1878-11-23), *Kultūros tyrinėjimai: konferencijos medžiaga*, Kaunas: Technologija, 1995, p. 204“], m. 1878-11-23 (nurodoma ir 1897-11-23, min. šalt.) Sankt Peterburge“.

Otonas gimė ne Padurbinio dvarelyje, kaip jo sesuo Karolina, o Kapėnų dvarelyje, kuris buvo dabartinio Mažeikių rajono teritorijoje esančiame Kapėnų kaime, prie Vieškėnių–Tryškių kelio.

Nedaug straipsnių šiandien galima rasti apie šį žmogų, savo siela buvusį itin artimą seseriai Karolintai.

Vladas Jackūnas 1961 m. Bostone išleistoje „Lietuvių enciklopedijoje“ (t. 23, p. 499) rašo, kad Otonas, baigęs Telšių mokyklą ir Žemaičių kunigų seminariją, kaip gabumais pasižymėjęs auklėtinis, buvo pasiūstas toliau mokytis į Peterburgo dvasinę katalikų akademiją, kurią baigė teologijos magistro laipsniu ir, grįžęs į Lietuvą, iš pradžių profesoriavo Žemaičių kunigų seminarijoje, o nuo 1850 m. dirbo Žemaičių vyskupo M. Valančiaus kapelionu ir

sekretoriumi. Jis gerai sutarė su seserimi Karolina, palaikė jos kūrybinius ieškojimus, finansiškai rėmė ją ir jos kūrinių leidybą. Karolina brolių supažindino su A. Baranausku, papasakojo apie jo poetinį talentą. A. Baranauskas, padedant Otonui, 1856 m. Varnuose įstojo į kunigų seminariją.

Otonas, kaip ir jo sesuo, mėgo poeziją ir pats kūrė. Eilėraščius daugiausiai rašė lenkiškai. Didžiausią išliekamąją vertę turi jo vertimai. Jis išvertė ir 1855 m. Vilniuje išspausdino Koenigsdorferio „Išguldymas Ewangeliju Szwentu ant wisu Nedeldieniu“. Šį darbą dedikavo vyskupui M. Valančiui. Tais pačiais metais jis iš lenkų į lietuvių kalbą išvertė ir kitą kūrinių – „Piusto dewintojo Gromata apasztaleszka“, o 1870 m. – trečiąją „Bialobrzlesko Isguldymas Ewangeliju“ dalį (vėliau rusų administracija šį darbą, neatsiklausi O. Praniausko ir be jo žinios, išleido rusiškomis raidėmis).

Otonui mirus, rankraštyje liko 1873 m. jo parašyti „Pamokslai ant nedeldieniu ir metiniu Szwencziu“ ir „Meditacijos trijų dienų rekolekcijų“.

O. Praniauskas buvo pažangus, empatiškas žmogus. Nepaisant to, kad pats buvo kilęs iš bajorų, turčių nemėgo. Iki šiol uteniškai vieni kitiems perspaskoja su šio kunigo tarnyste Dievui ir su juo susijusius nutikimus. V. Jackūnas rašo, kad „*nors pats Otonas buvo kilęs iš bajorų giminės, bet dirbdamas klebonu Utenoje, dvarininkų dėl jų ydų nemėgdavo ir juos per savo pamokslus viešai plakdavo. Kai Utenos apylinkės dvarininkas Koscialkovskis, iššvaistęs savo dvarus ir išekvojęs turtus mirė Utenos smuklėje, Otonas surengė Koscialkovskiui laidotuves, bet šalia jo puošnaus katafalko ant žemės pastatė tą pačią dieną mirusio elgetos paprastą karstą ir bažnyčioje ponams pasakė pamokslą iš Kristaus palyginimo apie puotautoją turtuolį ir vargšą Lozorijų, jų dviejų mirtį ir pomirtinį likimą.*“

Na o 1858 m., kai Otoną pasiekė žinios, kad dvarininkai, sužinoję, jog greitai bus panaikinta baudžiava, pradėjo atleidinėti baudžiauninkus ir varyti juos iš namų, kuriuose šie gyveno, klebonas, nieko nelaukdamas, bažnyčioje per pamokslą sukriatikavo dvarininkus ir užstojo skriaudžiamus valstiečius. Dvarininkai, neapsikęsdami tokio klebono elgesio, jį įskundė Vilniaus generalgubernatoriui Nazimovui, apkaltindami Otoną maištaujant ir kurstant žmones. Susidarius tokiai situacijai, įsikišo tuometinis Mogiliavo arkivyskupas Vaclovas Žilinskas (1803–1863) ir kunigą Otoną pasikvietė

į Peterburgą dirbti jo sekretoriumi. Skundas, V. Žilinskui užtarus, vidaus ministro buvo panaikintas.

Otonas buvo sukaupęs daug senųjų lietuviškų spaudinių. Vieną jų – Jurgio Pliaterio bibliotekoje buvusią Mikalojaus Daukšos *Postilę* (J. Wujeko mažosios postilės vertimą *Postilla catholica*, išspausdintą 1599 m. Vilniuje, jis buvo gavęs iš Simono Tado Stanevičiaus (1799–1848). Vėliau knyga pateko į Žemaičių kunigų seminarijos biblioteką.

Otonas yra palikęs atsiminimų apie savo pažintį su Simonu Tadu Stanevičiumi.

1869 m. O. Praniauskui atsisakius Utenos beneficijos, jis buvo paskirtas Peterburgo dvasinės kolegijos nariu (šias pareigas ėjo iki mirties).

O. Praniausko susirašinėjimas su jo pareigas Utenoje perėmusiu kunigu Adomu Vyšniausku 1899 m. yra paskelbtas laikraštyje „Tėvynės sargas“.

Kunigas, prelatas O. Praniauskas mirė 1879 m. lapkričio 11 d. Sankt Peterburge.

NAUDOTA LITERATŪRA:

1. „Karolina Praniauskaitė“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, t. 18, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2010.
2. „Praniauskaitė Karolina“, „Praniauskas Otonas“, *Lietuvių enciklopedija*, t. 23, Bostonas, 1961, p.498–499.
3. Viktorija Daujotytė, *Parašyta moterų*, Vilnius: Alma Littera, 2001, p. 49–54.
4. Reda Griškaitė, „Karolina Praniauskaitė: „Do mlodego Poety“ („Jaunajam poetui“). Eilėraščio istorija“, *Archivum Lithuanicum*, (2013 m. Nr. 15, p.141–190, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
5. Jūratė Petronienė, *Moterų autorytė XIX a. vidurio Lietuvos literatūroje: Gabrielė Giunterytė-Puzinienė, Karolina Praniauskaitė*, Vilniaus universitetas, 2020.
6. Povilas Vitkevičius, „Bajorai Praniauskai A. Baranausko gyvenimo kelyje“, *Lietuvos bajoras*, Vilnius, 1998, p. 29–30.
7. „Karolina Praniauskaitė – pirmoji moteris, rašiusi lietuviškai“, *Telšių žinios*, 2023m. sausio 31 d.: <https://tzinios.lt/karolina-praniauskaite-pirmoji-moteris-rasiusi-lietuviskai/>.
8. „Otonas Praniauskas“: *Mažeikių enciklopedija*: https://www.mke.lt/Otonas_Praniauskas.

Parengė Stasys Daržinskas

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS